

Som konsument är det inte lätt att hitta miljövänliga mobiltelefoner. Och mobiloperatörerna verkar inte ha något större intresse av att bidra till en bättre miljö.

”Billig” mobil är sällan grön

I Sverige säljs över 3 miljoner mobiltelefoner per år, och många är låsta till en viss operatör. Telefonerna tillverkas i låglöneländer på ett sätt som är negativt både för miljö och arbetare. Att få mobilmarknaden att bli mer hållbar borde vara en het fråga för mobiloperatörerna. Men deras engagemang är svalt.

TEXT INGRID JACOBSSON FOTO ISTOCKPHOTO

Ständigt lockas vi i annonserna att skaffa oss nya mobiltelefoner. ”Få en ny mobil för 1 krona!”, ”Gratis mobil när du tecknar abonnemang hos oss!”, ”TV i mobilen – nytt abonnemang!”, ”Förre året såldes 3,2 miljoner mobiler i Sverige. En marknad med stor negativ påverkan på miljön; telefonerna innehåller plaster, bly, flamskyddsmedel med mera. (Se Råd & Rön nr 8/09.) Tillverkningen sker dessutom ofta under svåra arbetsförhållanden i fabriker i Kina, på Filippinerna och i andra länder i Asien.

Några vanliga missförhållanden är

låga löner, för mycket overtidsarbete, nedtryckande av fackliga rättigheter och bristande skydd och information om hälso- och säkerhetsrisker.

Bindande abonnemang

De flesta mobiler säljs med olika typer av fasta abonnemang, förutom de som har kontantkort. Abonnemanget binder upp dig för ett eller två år, och under den tiden bakas mobilens pris in i månadsfakturorna. Inga mobiler säljs för 1 krona, din ”gratismobil” får allt du betala – till operatören. Operatörerna skulle kunna göra mycket för att

påverka marknaden i mer hållbar riktning, men intresset är ljumt. Det visar den etiska granskning som gjorts av Fair Trade Center (FTC) och Råd & Rön.

– Mobiloperatörerna har en speciell mellanställning mellan tillverkarna och konsumenterna, säger Annika Torstensson, projektledare för Make it fair på FTC. Om de ville skulle de kunna göra mycket för att få mobilmarknaden grönare, men de verkar inte tycka att de spelar en viktig roll.

FTC har via enkäter och skriftliga intervjuer frågat företrädare för Telia, Tele 2, Telenor och operatören 3 om

Vill du bli en etisk och miljövänlig mobilanvändare?

Här är frågorna du ska ställa när du tecknar nytt abonnemang:

- Har operatören en uppförandekod som omfattar föreningsfrihet för arbetarna och en lön som det går att leva på?
- Har operatören en miljöpolicy som också omfattar miljöpåverkan i produktionslandet och återvinning av produkterna?
- Hur kontrollerar operatören att leverantörerna lever upp till uppförandekoden och miljöpolicyen?
- Förläng gärna ditt gamla abonnemang utan att köpa ny mobil. Men om du absolut vill köpa en ny mobil: fråga efter miljömodeller eller produkter som tar hänsyn till etik samt lämna in din gamla mobil till återvinning.
- Fråga din mobiloperatör hur företaget arbetar med återvinningen av produkterna som de säljer.

deras miljömässiga och etiska engagemang. Alla utom operatören 3 har någon form av uppförandekod, som helt eller delvis omfattar kraven i ILO:s kärnkonventioner. Operatören 3 har bara en miljöpolicy. Koderna och företagets policyer finns på deras webbplatser, men är ofta svåra att hitta, och finns i vissa fall bara på engelska.

– Det är inte lätt för en konsument som söker miljö- och etikinformation, säger Annika Torstensson. Operatörerna svarade visserligen i vår enkät att konsumentintresset för dessa frågor var litet eller saknades helt. Men mycket beror ju också på hur operatörerna själva informerar.

Bättre webbinformation

Annika Torstensson är säker på att konsumenternas intresse för uppförandekoder skulle öka om de var lättare att hitta på webben och i butikerna. I enkäten säger operatörerna att intresset för etik och miljö främst kommer från de stora inköparna vid offentlig upphandling. Men under 2009 kommer flera tillverkare att lansera miljömobiler, och det återstår nu att se om operatörerna tar in dessa i sina butiker och på andra försäljningsställen.

När du är knuten till en viss operatör är du hänvisad till deras utbud av telefoner. Och om de då inte säljer några miljömobiler är det svårt

för dig att skaffa dig en sådan utan att bryta abonnemanget. Att bryta i förtid kostar extra, och många drar sig därför för att göra det. Om du nappat på ett erbjudande om en ”billig” telefon varar bindningstiden tills telefonen är betald.

– Operatörerna tjänar mest på abonnemangen, säger Annika Torstensson. Därför tycker vi att de kunde erbjuda olika former av förlängning av abonnemangen i stället för att ständigt locka med nya mobiler. Telenor erbjuder till exempel lägre samtalskostnad vid förlängning av abonnemang i stället för en ny telefon.

Fair Trade Center kommer att bjuda in mobiloperatörerna till fortsatt dialog. Bland annat rekommenderar de att operatörerna ska inrätta effektiva system för uppföljning av de etiska riktlinjer som finns, samt se till att kraven verkligen efterlevs. I dag är det bara Telia Sonera som följer upp sina etiska krav, men fortfarande främst genom att leverantörerna gör självutvärderingar, vilket FTC inte anser vara tillräckligt. FTC tycker också att operatörerna ska påverka mobiltillverkarna så att dessa i sin tur ställer etiska krav på sina leverantörer. Operatörerna bör också kräva att tillverkarna ska erbjuda fler ”gröna” och etiskt producerade mobiler. □

ORDLISTA

CSR, corporate social responsibility, företagets samhällsansvar. CSR innebär att företagen ska ta ansvar för hur de påverkar samhället, både ur ett ekonomiskt, miljömässigt och socialt perspektiv.

Global Compact, ett initiativ från FN:s före generalsekreterare Kofi Annan. De företag som går med i Global Compact ska ta ett aktivt ansvar och jobba för tio internationellt erkända principer inom fyra områden: mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö, bekämpning av korruption.

ILO, International Labour Organization. FN:s fackorgan för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor. ILO har som grundläggande mål att bekämpa fattigdom och befrämja social rättvisa. ILO har upprättat åtta kärnkonventioner som FTC och Råd & Rön har kontrollerat gentemot mobiloperatörernas etiska policyer.

Make it fair är ett europeiskt nätverk vars syfte är att öka medvetenheten kring sociala och miljömässiga aspekter i relation till produktion av bärbar elektronik. De svenska parterna som är med i nätverket är Fair Trade Center, Swedwatch och Svenska kyrkan.

Miljömobil eller **grön mobil**. Ingen gemensam definition finns ännu på vad som är en miljömobil. Fair Trade Center definierar det som en mobil där extra hänsyn tagits för att den ska ha minsta möjliga negativa miljöpåverkan under hela sin livscykel. Det handlar till exempel om att mobilen är lättare att återvinna, att livslängden ökar, att den innehåller färre antal miljöfarliga ämnen, att den framställs med energibesparingsfunktioner och på ett sätt som minskat klimatpåverkan.

	Tele 2	Telenor	Telia Sonera	3
Marknadsandel i Sverige	31,2 %	17,2 %	42 %	7,9 %
Antal ”gröna” mobilmodeller som säljs 2009	Säljer en modell som marknadsförs som grön.	Säljer en modell som marknadsförs som grön.	Planerar att börja sälja gröna mobiler senare under 2009.	Inga.
Är konsumenterna intresserade av etik och miljö?	Upplever växande intresse från konsumenterna.	Mycket litet intresse från enskilda konsumenterna. Visst intresse vid offentliga upphandlingar.	Upplever inget intresse från konsumenterna.	Inget intresse från enskilda konsumenterna. Visst intresse vid offentliga upphandlingar.
Har ni någon uppförandekod med krav på etik och miljö? Omfattar den ILO:s kärnkonventioner?	Ja, uppförandekod. Men förbud mot barnarbete och tvångsarbete saknas.	Ja, uppförandekod som omfattar ILO:s krav och miljöpolicy.	Ja, en CSR-policy och en uppförandekod kallad ”Code of Ethics” där miljö omfattas. Koden omfattar ILO:s krav.	Nej, inga etiska krav. Enbart miljöpolicy.
Kontrollerar ni att tillverkarna följer era etiska krav?	Svarar inte på frågan.	Gör kontroller och leverantörer fyller i självutvärderingar.	Gör kontroller och leverantörer fyller i självutvärderingar.	Har ingen etisk policy.
För ni en dialog med tillverkarna angående produkternas design ur ett miljöperspektiv?	Nej.	Tycker att de har begränsat inflytande över design och produktion men säger att de försöker ha en dialog.	Planerar att arbeta mer aktivt med detta i framtiden.	Nej.
Medlemskap i organisation eller nätverk som arbetar med etik och miljö?	Nej.	Telenor är medlem i Initiativ för etisk handel.	TeliaSonera stödjer FN:s Global Compact genom ETNO – European Telecommunications Network Operator’s Association.	Nej.

■ = Bra ■ = Medel ■ = Dåligt